קנין הלכה

4

מראי מקומות

מס׳ 1

חודש חשון תשפ"ג

או"ח הלכות שבת

סימנים רנג - רנד

Dirshu
דרשו ד׳ ועוזו
קרן עולמית לחיזוק ועידוד לימוד התורה

קנין הלכה

לתשומת לבכם: במראי מקומות אלו הושקע עמל רב. אין להעתיק, לצלם וכד׳ ללא קבלת אישור בכתב מ"דרשו"

קנין הלכה

מראי מקומות

סימן רנג

סעיף א

גוירת שהייה וחזרה

גמ' שבת דף יח: מאן תנא להא דת"ר לא תמלא אשה עד והשתא דאמר מר. דף יט: מהמשנה עד דף כ. ואע"פ שאין גרופה וקטומה. ריש פרק כירה דף לו: עד סוף דף לז: עם הרא"ש.

הגמ' מביאה מחלוקת בין חנניה ורבנן בדיני שהייה, לדעת חכמים גם תבשיל שהתבשל כל צרכו אסור להשהותו מערב שבת ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה אם הוא במצב של מצטמק ויפה לו דהיינו שהאדם מרוצה מתוספת הבישול, והטעם משום שחששו שמא יחתה את הגחלים ע"מ להשביח את התבשיל. ודעת חנניה דאם נתבשל כמאכל בן דרוסאי ה"ז מותר להשהותו מער"ש אף על כירה שאינה גרופה וקטומה.

להלכה: א) הרי"ף [דף טז.] והרמב"ם [פ"ג ה"ד] והשו"ע כתבו לחומרא כדעת חכמים דאין משהין אא"כ מצטמק ורע לו.
ב) הרא"ש כתב הנח להם לישראל שנהגו להקל כחנניה, ודיעה זו מובאת בשו"ע בתור י"א, והרמ"א כתב דכך נהגו.[1] [2]

גדר איסור שהייה

כתב הרמב"ם [פ"ג ה"ד] כל זמן שמצטמק הוא יפה לו אין משהין אותו ע"ג האש בשבת אעפ"י שהונח מבעוד יום.
והחזו"א [סי' לח ס"ק ד] דייק מדברי הרמב"ם שהאיסור הוא בעצם המציאות שיש תבשיל ע"ג האש שאינה גרופה וקטומה, ומהאי טעמא כתב שאפילו הניחו נכרי או קוף עובר הישראל באיסור שהייה.

שהייה בכירה גרופה או קטומה וטעם ההיתר

בכירה גרופה וקטומה גם לרבנן שרי להשהות①, ואין טעם היתר זה משום דבמציאות א"א לחתות שהרי גם קטמה והובערה או

ביאורים והערות

1. הביה"ל [ד"ה ונהגו] כתב שלכתחילה טוב להחמיר כשיטת השו"ע ולא להשהות ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה, אך מהגר"ז משמע, וכן כתב החזו"א [סי' לז סק"ג ד"ה במ"ב ס"ק ג] להקל לכתחילה כדעת הרמ"א.
2. בספר ארץ חיים [סתהון] ובכה"ח [ס"ק כג] ובשו"ת אור לציון [ח"ב פי"ז הערה ה] כתבו שגם מנהג הספרדים להקל בזה כדעת הרמ"א.

ליקוט תשובות האחרונים

① **אופנים של גרוף וקטום**

א) **כיסוי פח או נחושת ע"ג האש**

מנהג העולם שזה נחשב כגרוף וקטום, ועיין בשו"ת אג"מ [ח"א סי' צו] ובשו"ת שבט הלוי [ח"א סי' צא] וכן הורה הגריש"א זצ"ל, וכן הוא בכה"ח [ס"ק יא]. אמנם דעת החזו"א [סי' לז ס"ק יא] שאין זה מועיל להיחשב כגרו"ק.
וראה ביאורים ומוספים הערה 93.

ב) **פלטה חשמלית**

דעת הגרש"ז זצ"ל [שש"כ פ"א הערה פג] והשבט הלוי [ח"ה סו"ס ל] דחשיב כגרוף וקטום ומותר להחזיר על גבה, וטעם הדבר משום דפלטה זו אינה מיועדת כלל לבישול וחומה נמוך, ועצם ההנחה של תבשילים עליה הוי כגילוי דעת שלא יחתה.

קנין הלכה

מראי מקומות

נתלבתה דינה כ"קטומה" כמבואר בגמ' [דף לז:] אף שיש אפשרות לחתות, וכן גחלים שעממו דינם כ"קטומין".
אלא טעם ההיתר הוא כמו שכתבו הרמב"ן והרשב"א [ד"ה עד שיגרוף] דע"י מעשים אלו שהאדם עושה באש וממעט את חומה, הרי הוא מסיח דעתו מלהתעסק בה ומלהגבירה ושוב לא חששו שמא יחתה בגחלים.

<u>שהייה בתנור גרוף</u>

הראשונים נחלקו בטעם האיסור בתנור גרוף [עיין משנה דף לח:]:

א. דעת הבעל המאור [דף טז:] שכל מש"כ במשנה לאיסור מירי שגרף הגחלים לצד אחד, אך אם גרפן לגמרי מהתנור אין חשש חיתוי ומותר להשהות.

ב. דעת הרמב"ם [פ"ג ה"ו] שבתנור אי אפשר לגרוף כל האש עד שלא ישאר ניצוץ אחד, מפני שהֶבלו חם ועלול לחתות כדי להבעיר הניצוצות הנשארות בתנור, משא"כ בכירה שהֶבלה מועט אינה ראויה להתחמם מניצוצות מועטים.

ג. דעת הרמב"ן [חי' דף לח: ד"ה אלא] והרשב"א [דף לח: ד"ה האי] שבתנור מתוך שהבלו מרובה, אף שהוא גרוף, הרי הוא נראה כאינו גרוף.

<u>קידרא חייתא</u>

איתא בגמ' [דף יח:] והשתא דאמר מר גזירה שמא יחתה בגחלים, האי קדירה חייתא שרי לאנוחה ער"ש עם חשיכא בתנורא, מ"ט כיון דלא חזי לאורתא אסוחי מסח דעתיה מיניה.

הראשונים נתקשו מהברייתא המובאת לעיל מיניה שלא תמלא אשה קדירה עסיסיות ותורמסין ותניח לתוך התנור ע"ש עם חשיכה. ותירצו בזה תירוצים מהופכים:

א. רש"י [ד"ה האי] תירץ שעסיסיות ותורמסין קשים מאוד להתבשל, ומירי שמשהה אותם לצורך מוצ"ש, ואין כל הלילה והיום די להן, ולכן יש לחוש שמא יחתה, משא"כ קידרא חייתא, בלי חיתוי תתבשל לצורך הבוקר.

ב. הרמב"ם [פ"ג הי"ב] כתב דעסיסיות ותורמסין קלין להתבשל, ולכן בסתמא יהיו ראויין גם לסעודת הלילה, ויש לחוש שמא יחתה.

מדברי הר"מ האלו כתב הביה"ל [ד"ה מסיח] דכל מאכל חי אשר עתיד להתבשל עד שעה שבנ"א רגילים לאכול סעודת הלילה, אין בו היתר של קדירא חייתא,[3] ורק אם עתיד להתבשל בשעה מאוחרת יותר מהשעה שרגילים לאכול, אז מסיח דעתו ממנו.[4]

ביאורים והערות

וע"ע באג"מ [או"ח יו"ד סי' עד דיני בישול אות לה] דמיקל טפי וסובר דמותר אף ליתן בתחילה ע"ג פלטה חשמלית הואיל ואינה מקום בישול כלל. ודעת הגריש"א זצ"ל [שבות יצחק שהייה וחזרה פ"ח ס"ק א] שפלטה חשמלית לא נחשב גו"ק אלא אם כיסה אותה בנייר כסף עבה.

וראה ביאורים ומוספים הערה 29.

3. בגר"ז [ס"ח] מבואר דכל שעתיד להיות מוכן לסעודת הלילה אם יחתה בו, אין בו את ההיתר של קידרא חייתא.

4. החזו"א [סי' לז ס"ק כב] הבין בדעת הביה"ל שאם המאכל עתיד להיות מוכן לאכילה בשעה מאוחרת בלילה, אך האדם עתיד לאוכלו בשעה זו, לא יהא בזה היתר של קידרא חייתא שהרי אינו מסיח דעתו ממנו. והחזו"א עצמו דן לומר דכיון שבסתמא מי שנותן קדירה ע"ג האש היה מסיח דעתו ממנו מלאוכלה בלילה, לכן לא פלוג רבנן והתירו אף באופן שדעתו לאוכלה בלילה.

קנין הלכה

מראי מקומות

היוצא מהנ"ל הוא שיש דרגות שונות בבישול המאכלים לענין איסור שהייה:

א. קידרא חייתא - אם בהגיע זמן שקיעת החמה התבשיל לא התחיל להתבשל כלל מותר להשהותו.[5]

ב. בשיל ולא בשיל - אם התבשיל התחיל להתבשל אבל לא הגיע לדרגת מאכל בן דרוסאי, יש בזה איסור שהייה ע"ג כירה שאינה גו"ק.②

ג. אם התבשל כמאב"ד אך לא כל צרכו, או שהתבשל כל צרכו ועדיין מצטמק ויפה לו - לדעת השו"ע יש בזה איסור שהייה, והרמ"א כתב שנהגו להקל.[6]

<u>דין סמיכה לכירה</u>

גמ' דף לז. איבעיא להו מהו לסמוך בה עד סוף העמוד. תום' ד"ה מהו.

תום' [ד"ה מהו] כותבים שמה שהגמ' מסתפקת לגבי סמיכה לכירה, אליבא דחכמים הספק הוא בשהייה, ואליבא דחנניה הספק הוא בחזרה.

<u>להלכה</u>: א) שהייה בסמיכה דהיינו שנותן תבשיל מערב שבת בסמוך לכירה שאינה גרופה וקטומה מותרת.
ב) חזרה בסמיכה, דהיינו שנטל קדירה מע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה או מסמוכה לכירה זו, ובא להחזיר בסמוך לכירה ולא על גבה, עיין מגן אברהם [ס"ק ב] שהעתיק את דברי הרמב"ם [פ"ג], ונחלקו בביאור דבריו הדגול מרבבה ורעק"א. ועיין בביה"ל [ד"ה מותר לסמוך לה].
ג) המ"ב [ס"ק טו] הביא שהאחרונים נחלקו בדין סמיכה בתחילה בשבת. הבית מאיר כתב להקל, וכן כתב הדגול מרבבה אליבא דהחולקים על הרמב"ם בדיני שהייה, אמנם השעה"צ [ס"ק כא] הביא בשם החידושים המיוחסים להר"ן לאיסור, ועיין בביאור הלכה בסוף הסימן [ד"ה לסמוך].

<u>היתר טוח בטיט</u>

מקור דין זה הוא בגמ' [דף יח:] והשתא דאמר מר וכו' עד כבשרא דגדיא דמי, והובא להלכה בסי' רנד [סעיף א] וברמ"א שם. ומבואר בגמ' דמותר להשהות בשר בתנור שיש בו גחלים ואינו גרוף וקטום אם פתחו של התנור סתום וטחו אותו בטיט, והיינו

ביאורים והערות

5. המ"ב [ס"ק יא] כתב דאפילו הוחם התבשיל מבעו"י, מ"מ מיקרי קידרא חייתא כיון שלא התחיל להתבשל. ועיין חזו"א [סי' לז ס"ק כב] שכתב דאם הוחם עד שהיס"ב, זה נחשב שכבר התחיל להתבשל, אלא מיירי שבזמן שקיעת החמה עדיין לא הגיע ליס"ב.

6. לגבי שהיית תבשיל שלא נתבשל כמאב"ד ע"ג כירה גו"ק, דעת הבעל המאור [ד"ה ואם] והרמב"ן [ד"ה או דילמא] והרשב"א [דף לו: סוד"ה עד ששהה] דזה מותר, וכן הוא בשו"ע [סוף סעיף זה]. אמנם דעת רבינו יונה [הובא ברא"ש פ"ג סוסי"א] שאסור, ורעק"א [בהגהות] ציין לדברי רבינו יונה, והביה"ל [ד"ה אלא] העתיקו. וע"ע בחזו"א [סי' לז ס"ק כב] ובמה שנוסף שם במוסגר.

ליקוט תשובות האחרונים

② <u>סיר לבישול איטי</u>

אם בזמן שקיעת החמה כבר התחיל להתבשל אך לא הגיע בישולו לדרגת מאכל בן דרוסאי ואי אפשר לאוכלו ע"י הדחק, אסור להשהות עליו תבשיל.

ויש שאסרו סיר זה גם מטעם הטמנה במוסיף הבל [עיין מש"כ בסי' רנז], ולשיטה זו אסור להשהות אף במבושל כל צרכו.

וראה ביאורים ומוספים הערה 50.

שמרחו בטיט במקום החיבור של כיסוי התנור אל גוף התנור.
ונחלקו הראשונים בטעם היתר זה של ברחא ושריק.

א. רש"י [דף יח: ד"ה שריק] ושאר ראשונים מבארים דכיון דהתנור טוח בטיט לא חיישינן שמא יסיר את טיחת הטיט ויחתה כיון שאינו מוכן לחתות.

ב. הרמב"ם [פ"ג הי"ג] כתב דטעם ההיתר דשריק הוא משום שאז התנור מלא בהבל ואם יפתחנו תכנס הרוח ויצטנן ולא יצלה הבשר היטב.

ונמצא שלפי רש"י וסיעתו יש כאן היתר כללי בגזירת שהייה, שאם הכירה טוחה בטיט באופן שאינה מזומנת לחיתוי, ואם ירצה לחתות יצטרך לטרוח ולהסיר הטיט, לא גזרו בכה"ג שמא יחתה אף בכירה שאינה גרופה וקטומה ובתבשיל שלא הגיע למאכל בן דרוסאי, אך לפי הרמב"ם סברא זו של טיט אינה מועילה אלא לענין המסויים של בשר עז הנצלה בתוך תנור ואין ללמוד מכאן היתר כללי בדיני שהייה.[7]

<u>להלכה</u>: השו"ע [סי' רנד סעיף א] העתיק את לשון הרמב"ם, והרמ"א העתיק את דברי רש"י ושאר הראשונים, ועיין מ"ב [ס"ק יד] שביאר את הקולא העולה מדברי הרמ"א.

דיני מעשה שבת הנזכרים בסעיף זה יובאו להלן [סוף ס"ה].

<u>סעיף ב</u>

גמ' דף לח: אמר זריקא עד המשנה. דף לז. אמר ר' חלבו וכו' לא שנו עד אבל תוכו אסור.

<u>גזירת חזרה</u>

לענין איסור חזרה אין מחלוקת תנאים, וגם חנניה מודה שאסור להחזיר תבשיל לכירה שאינה גרופה וקטומה אפילו הוא מבושל כל צרכו ואפילו מצטמק ורע לו.
ולענין להחזיר לכירה גרופה וקטומה יבואר להלן שבתנאים מסויימים מותר להחזיר.

<u>טעם הגזירה</u>

בראשונים מובאים שתי דיעות בטעם הגזירה:
א] בספר הישר לר"ת [סי' קצא] כתוב שטעם האיסור להחזיר הוא משום שחיישינן שהתבשיל יצטנן ואתי לחתויי, וכן כתב הבעל המאור [דף טז:].
ועיין ברא"ש [פ"ג סימן י] שדן בענין נתינת קדירה שלא היתה בכלל ע"ג האש בשבת כנגד המדורה, וכתב שמותר דכיון דהצריכו חכמים להרחיק את הקדירה מהמדורה איכא היכירא ולא אתי לחיתויי. ומבואר שהרא"ש עסק כאן בגזרת חיתוי, אמנם אין מכאן הכרח שגזירת חזרה הוא גם מטעם גזירת חיתוי.
תום' [דף לח: ד"ה פינה] דנים בדין חזרה בכירה גרופה וקטומה כשלא מתקיימים תנאי היתר חזרה כגון בפינה ממיחם למיחם, ומביאים בשם ר"ת שטעם האיסור הוא משום החשש שמא יבוא לחתות בגחלים.

ביאורים והערות

7 . כתב החזו"א [סי' לו ס"ק ג] דאם התקינו מנעול לדלת התנור יש היתר להשהות תבשיל כדין טוח בטיט. עוד כתב [סי' לח ס"ק ב] דהיתר זה של טוח בטיט אינו אלא לענין שהייה מע"ש ולא לגבי נתינתה בתחילה בשבת. ונראה דה"ה דס"ל להחזו"א דאין היתר זה נאמר לענין חזרה, וע"ע בחזו"א [סי' לז ס"ק כ] שההיתר לא נאמר על הטמנה.

קנין הלכה

מראי מקומות

ב] הרשב"א [דף מ: ד"ה מביא] בדין הנחת קדירה כנגד המדורה כתב בתוך דבריו "ומ"מ ע"ג האש ממש אסור משום שנראה כמבשל, דהא אפילו תבשיל שנתבשל כל צרכו אסור להחזיר בכירה שאינה גרופה וקטומה". מבואר מדבריו שהאיסור של נתינה בתחילה שנאסר אף בכירה גרופה וקטומה גם הוא מטעם מיחזי כמבשל [ורק בכירה גרופה וקטומה ובתבשיל שהיה ע"ג הכירה ונשאר לו ממנה ובא להחזירו לא מיחזי כמבשל].

וכן מביא הריטב"א [דף לז ד"ה איבעיא להו] שהטעם שלפי חנניה אסור להחזיר אף שמותר להשהות הוא משום דבחזרה אחמירו טפי מפני שהוא כמבשל בשבת.

ועיין עוד בריטב"א [דף לט. ד"ה כל] שכתב הטעם דשרינן חזרה בתבשיל שהגיע למאכל בן דרוסאי על גבי כירה גרופה וקטומה הוא משום דלא מיחזי כמבשל.

ועיין גם בר"ן [דף יז: מדפי הרי"ף ד"ה לא] שכתב שטעם איסור חזרה הוא משום דמיחזי כמבשל].[8]

<u>תנאי היתר חזרה בכירה גרופה וקטומה</u>

א] אין להחזיר אא"כ הקדירה עודה בידו ולא הניחה על גבי קרקע.

ב] אין להחזיר אלא אא"כ בזמן הנטילה מהאש היתה דעתו להחזיר.

ונחלקו ב' לשונות בגמ' [דף לח:] בתנאי זה של דעתו להחזיר, האם מדובר כשעודו בידו [ואם הניחו ע"ג קרקע יהיה אסור אף בדעתו להחזיר], או שמדובר בהניחו על גבי הקרקע [אך בעודו בידו מותר להחזיר אפילו אם בזמן הנטילה לא היתה דעתו להחזיר].

ג] הגמרא מסתפקת במקרה שלא הניח על הקרקע אלא תלאו במקל או הניחו על המטה, אם זה נחשב כעודו בידו או כמונח על הקרקע.

ד] יש עוד ספק בגמרא בפינה ממיחם למיחם אם מותר להחזיר, שאולי כל היתר חזרה נאמר רק כאשר התבשיל נמצא בקדירה הראשונה שבה נתבשל.

<u>הניח ע"ג קרקע</u>

הר"ן [דף יז ד"ה ומיהו] כתב שכל מה שהחמירו בגמ' בהניחו ע"ג קרקע ובאין דעתו להחזיר הוא דוקא כשנטלו מהכירה בערב שבת ובא להחזירה בשבת, אבל במציאות השכיחה יותר שנטלו מהכירה בשבת עצמה מותר להחזירה אף אם הניחה ע"ג קרקע ולא היה דעתו להחזירה. אמנם היתר זה הוא דוקא לכירה גרופה וקטומה, כמו שמביא המשנה ברורה [ס"ק סג].

ביאורים והערות

8. נפקא מינא בין הטעמים לאיסור חזרה הוא במקרה שבא לומר לנכרי להחזיר קדירה באיסור, דאם הטעם משום מיחזי כמבשל א"כ הוי שבות דשבות ולכן לצורך מצוה [כגון שזהו התבשיל העיקרי לשבת כמו שמובא במ"ב סי' שכה סק"ס] י"ל דשרי כדין כל שבות דשבות [סי' שז ס"ה].

אמנם אם טעם האיסור הוא משום שמא יחתה, אז יש מקום לדון אם האיסור הוא על מעשה החזרה [שהרי בשהייה לא גזרו במבושל כ"צ] והו"ל גם שבות דשבות, או שהאיסור הוא על המציאות שיש לו קדירה מוחזרת ע"ג הכירה ויש בה חשש חיתוי, וא"כ י"ל שאין כאן שבות דשבות אלא הישראל בעל הקדירה הוא העובר באיסור דרבנן, שהרי קדירתו נמצאת באיסור על גבי הכירה.

ועיין בביה"ל [ס"ה ד"ה להחם] שהביא בשם הפמ"ג [א"א ס"ק לח] שכתב דאפשר דהמיקל בזה ע"י נכרי אין גוערים בו, ואילו החזו"א [סימן לז ס"ק כא] כתב דאין בזה שום היתר ע"י נכרי. [החזו"א אזיל לשיטתו שאיסור נתינה בתחילה בגרוף וקטום וכן איסור חזרה באינו גרוף וקטום הוא משום שמא יחתה בגחלים].

והנה בשו"ע [ס"א] מבואר דאסור לעשות חזרה אסורה ע"י נכרי, שמשמע לכאורה כדעת החזו"א, ולפי הביה"ל בשם הפמ"ג נצטרך להעמיד דין זה דוקא בתבשיל שאינו התבשיל העיקרי לסעודה, שאז זה לא בגדר צורך מצוה.

קנין הלכה

מראי מקומות

הבית יוסף דחה שיטה זו מההלכה, אבל הרמ"א הביא שנוהגים להקל כהר"ן אבל טוב להחמיר.9

פרטי היתר חזרה

כל התנאים שהבאנו בהיתר חזרה הם מלבד שני תנאים יסודיים נוספים:

א] שלא יהיה חשש איסור בישול בחזרה זו, והיינו שהקדירה צריכה להיות מבושלת כל צרכה, ואם היא קדירה שיש בה רוטב צריך להקפיד גם שהרוטב ישאר חם, דאם נצטנן הרוטב יש בו איסור בישול.

ב] צריך גם להקפיד שהאש תהיה גרופה או קטומה שבלי זה אין היתר להחזיר קדירה על גבה.10 ③

ביאורים והערות

9. הראשונים נחלקו בפסק ההלכה של תנאי החזרה:

א) דעת הרי"ף והרא"ש הוא דבעינן תרתי לטיבותא, עודן בידו ודעתו להחזיר.

ב) דעת ספר התרומה הוא שאפילו בהניחה על הקרקע מותר להחזיר אם היה בדעתו להחזיר.

והביה"ל [ד"ה ודעתו] הביא גם מתוספות [דף מח. ד"ה דזיתים] והרא"ש [פ"ד סימן ב] כשיטה זו להקל בהניחו ע"ג קרקע אף בדעתו להחזיר, וכן כתב במיוחס לר"ן [דף לח: ד"ה אחר ורב ששת] בשם הרא"ה, ובשלטי גיבורים [דף יז: אות א] בשם הריא"ז. ולכן מכריע הביה"ל: א) שאם זה עודו בידו ולא היה דעתו להחזיר ונמלך להחזירה מותר לעשות כן בשעת הצורך. ב) גם בהניחו על גבי הקרקע בשעת הצורך מותר להחזיר אם היה דעתו להחזיר, אלא שבזה הביה"ל לא הכריע בבירור. גם החזו"א [סי' לז סק יב] דן להקל, רק סיים דראוי להחמיר.

ג) בהניחו על גבי מטה או ספסל והיה דעתו להחזיר אפשר להקל בשעת הצורך. והחזו"א [שם] מיקל בזה גם כשלא היתה דעתו להחזיר וזה בצירוף דעת הר"ן דלהלן.

10. **תוספת עיון**

חזרה בערב שבת

איתא בגמרא [דף לח:] אמר רב ששת לדברי האומר מחזירין, מחזירין אפילו בשבת, והראשונים נחלקו בביאור הגמרא.

א) רש"י [ד"ה מחזירין] מפרש שמה שאמרו בגמ' אפילו בשבת הכוונה אפילו ביום השבת ולא רק בליל שבת, שלא נאמר שכאשר נוטל ביום השבת הרי זה נראה יותר כאילו אין כוונתו להחזיר היום, ובטלה החזרה והוי כאילו נותן בתחילה, קמ"ל דמותר אף ביום השבת.

ב) תוספות [דף לו: ד"ה וב"ה] כותבים שמה שאמרו בגמרא אפילו בשבת בא לומר שלא נראה לומר שרק מערב שבת מחזירין.

ונמצא שמתחדש בדברי תוס' שגם כאשר נוטל ומחזיר מערב שבת, יש דיני חזרה ואסור להחזיר ע"ג אש שאינה גרופה וקטומה. והקשו תוס' דאם מחזיר בערב שבת וכאשר נכנסת שבת הקדירה כבר נמצאת על גבי הכירה, אם כן אין זו חזרה אלא שהייה וזה מותר לכו"ע אם זה מבושל כל צרכו ומצטמק ורע לו גם בכירה שאינה גרופה וקטומה, ולחנניה משעה שנתבשל כמאכל בן דרוסאי. ותירצו שיש להבחין באיזה זמן נותן את הקדירה ע"ג האש, שאם נותנה זמן רב קודם שבת ה"ז בכלל שהייה, ואם נותנה בסמוך לשבת בזמן שאין שהות ביום כדי להרתיח את הקדירה לפני שקיעת החמה אז הוי כאילו מחזירה בשבת, ואסור באין גרופה וקטומה אפילו במצטמק ורע לו כדין חזרה.

הר"ן [דף טו: ד"ה ב"ש] הסכים לדברי תוס' בעיקר פשט הגמ' שלא רק מערב שבת מחזירין אלא גם בשבת, אך כתב שלהלכה אין איסור חזרה מערב שבת אפילו באינה גרופה וקטומה, דכיון שמניח את הקדירה מבעוד יום אין איסור כלל אפילו שהיא מתבשלת והולכת בשבת, ורק לפי בית שמאי הסוברים [דף יז:] שאין להתחיל מערב שבת מלאכה הנגמרת בשבת יש גם איסור חזרה באופן שמניח מערב שבת, אבל לבית הלל דלא ס"ל הך איסור, גם הכא שרי בכל ענין לעשות חזרה מערב שבת אף בכירה שאינה גרופה וקטומה.

ליקוט תשובות האחרונים

③ **הנחה על גבי שיש**

ניטל קדירה מאש גרופה והניחה על גבי השיש במטבח מובא בספר שבות יצחק [עניני שהייה חזרה פרק יד] שהגרש"ז זצ"ל והגריש"א שליט"א הורו שדינו כהניחו על גבי כסא וספסל שיש להקל ולהתיר את החזרתה.

ואם הניח את הקדירה באופן שמקצתה על גבי קרקע ומקצתה באויר והוא אוחזה בידו דעת הגריש"א שליט"א דהוי כעודה בידו.

קנין הלכה

מראי מקומות

סעיף ג

גמ' סוף דף לז: בעו מיני' מר' חייא בר אבא עד סוף דף לח. רי"ף דף טז: ואי אינשי עד דף יז. ולקולא, ור"ן ד"ה והיכא.

נתינה בתחילה בשבת

אין ליתן בשבת עצמה קדירה על גבי כירה, ואפילו אם התבשיל מבושל כל צרכו והכירה גרופה וקטומה. דין זה נלמד בק"ו מדין חזרה שנאסרה אף בגרופה וקטומה אם הניח ע"ג קרקע משום דבטלה ליה שהייה קמייתא, וכ"ש אם התבשיל לא היה מונח כלל ע"ג הכירה בשבת.

הבא ליתן בשבת תבשיל שלא היה מונח ע"ג האש מערב שבת, ע"ג הפח המכסה את האש שלא כנגד הלהבה יש להבחין בזה בין מקומות חלוקים:

א. אם חום הפח גבוה באופן שיכול להביא את התבשיל לשיעור חום שהי"ס בו, אסור ליתן שם את התבשיל משום שאנו דנים את המקום הזה כהנחה ע"ג האש ממש, או כסמיכה אל האש שהמ"ב החמיר [ס"ק טו].

ב. אם חום הפח אינו גבוה כ"כ נחלקו הדיעות בזה, המ"ב [ס"ק סז] והחזו"א [סי' לז ס"ק ח] כתבו להקל משום שהמקום לא נידון כאש כלל, ומותר ליתן בו תבשיל בתחילה, וזה דלא כהגר"ז [קו"א] שאם חום המקום עצמו גבוה משיעור י"ס אפילו אם זה לא יכול לחמם הסיר מעליה אסור.

אמנם החזו"א כתב לענין תנור שיש בו מקומות שיכולים להביא את התבשילים לחום שים"ב, אך סמוך לפיו אינו חם כ"כ, ואין להתיר למעשה ליתן בו תבשילים סמוך לפיו, ואף אין לעשות שם חזרה, כיון שאין ליתן תורת כאו"א בידו, ואין מחיצה מבדלת בין המקומות.[11]

לגבי הנחת קדירה ע"ג קדירת תבשיל העומדת על האש עיין מש"כ בסוף ס"ה.

סעיף ה

דיני מעשה שבת בשהייה וחזרה

שכח ושהה בשוגג

איתא בגמרא [דף לח.] המבשל בשבת בשוגג יאכל, במזיד לא יאכל ולא שנא, והיינו שלגבי שהייה באיסור לא חילקו בין שוגג למזיד והכל אסור. ומביאה הגמ' שטעם האיסור הוא משום גזירה מיוחדת דאתי לאיערומי, שהיו משהין במזיד ואומרים ששכחו. [מבואר בגמ' שלולי גזירה זו היו מדמים דיני מעשה שבת בשהייה לדין מבשל בשבת].

המג"א [ס"ק יא] כתב דטעם זה של קנס מיוחד, נצרך רק לפי ר' מאיר הסובר שהמבשל בשבת בשוגג מותר בדיעבד, אבל לפי ר' יהודה הסובר שגם במבשל קנסו שוגג אטו מזיד, אם כן הכי נמי בשהייה בשוגג הרי זה אסור בדיעבד כמו המבשל בשוגג.

והמג"א מביא שיש נפק"מ בין הטעמים, דבהגהות מרדכי מובא דכיון שאיסור אכילה בשהייה בשוגג הוא קנס מיוחד, מסתבר שקנסו רק למי שעבר על האיסור וכן לבני ביתו, אבל לא לאחרים.

אך אם האיסור הוא מחמת הדין הכללי של מעשה שבת, נקטינן דגם אחרים אסורים לאכול את התבשיל.

וכתב המג"א שלהלכה אוסרים תבשיל שנשתהה בשוגג אף לאחרים.

ביאורים והערות

11. לפי"ז הורה הגריש"א זצ"ל שגם ע"ג "בלעך" אין ליתן תבשיל בתחילה אפילו במקומות שאין חומם מגיע לשיעור יס"ב.

קנין הלכה

מראי מקומות

<u>שכח ושהה תבשיל מבושל כל צרכו</u>

הרי"ף [דף טז:] והרמב"ם מחלקים בין שהייה באיסור באינו מבושל כל צרכו לבין מבושל כל צרכו, דבמבושל כל צרכו מקילים אפילו אם שהה באיסור.

<u>להלכה</u>: לפי הראשונים הפוסקים כחנניה דבמבושל כל צרכו [ואפילו רק מבושל כמאכל בן דרוסאי], מותר אף להשהות מלכתחילה, אם כן כל הנידון של מי שעבר ושהה קאי רק על אינו מבושל כמאכל בן דרוסאי, וא"כ פשיטא דאסרו בדיעבד כיון שנהנה הנאה חשובה מהשהייה האסורה, אך אם כבר נתבשל כמאכל בן דרוסאי הא שרי להשהות לכתחילה ואין מקום לדון על איסור בדיעבד. [אמנם לענין איסור חזרה יש מקום להסתפק אף לפי הרמ"א].

אבל לפי הרי"ף והרמב"ם שפסקו כחכמים דאסור להשהות אף במבושל כל צרכו כל זמן שמצטמק ויפה לו, יש מקום לספק זה, ולמעשה הם פסקו להקל בשוגג במצטמק ויפה לו.

<u>שהייה במזיד</u>

השו"ע כתב שבמקרה שהשהה באיסור במזיד אסור ליהנות מהתבשיל אפילו באופן שכבר היה התבשיל מבושל כל צרכו וההנאה היא רק בזה שמצטמק ויפה לו. וטעמו משום שהרי"ף והרמב"ם נקטו שכל מה שהקלו בגמרא במבושל כל צרכו הוא רק בשוגג אבל לא במזיד.

<u>שהייה על ידי נכרי</u>

בפוסקים לא מוזכר בכלל הדין אם עכו"ם עשה את השהייה, והטעם משום דבשהייה אין נפקא מינא מי עשה את מעשה השהייה, מכיון שהאיסור הוא על המצב שיש קדירה מושהית באיסור, וממילא חשבינן לה שהישראל בעצמו משהה איסור, ולכן אין הבדל מי הניח את הקדירה על האש.

<u>דיני מעשה שבת באיסור חזרה</u>

<u>החזיר בשוגג</u>

נידון חזרה אסורה מתייחס תמיד לתבשיל מבושל כל צרכו, שהרי אם אינו מבושל כל צרכו יש איסור בישול שהרי האדם מחזיר את הקדירה אל האש והיא מתבשלת מחמתו.

ובדיעבד אם החזיר באיסור תבשיל שכבר היה מבושל כל צרכו כתב הרמ"א שאסור, וכתב המג"א [ס"ק יד] דאף שאין זה מפורש בפוסקים, מ"מ הכריע הרמ"א לאיסור מכיון שאפילו לגבי שהייה באיסור בשוגג אסר ההגהות מרדכי בדיעבד אליבא דחכמים אף במצטמק ויפה לו.

ולכן אף שלא נקטינן כמותו לענין איסור שהייה אלא כהרמב"ם שמתיר בשהייה בשוגג במצטמק ויפה לו, מ"מ לענין חזרה האסורה יש להחמיר טפי ולאסור אף במצטמק ויפה לו, שהרי גזירת חזרה חמירא מגזירת שהייה.[12]

אמנם המגן אברהם בעצמו הביא שבהגהות אשרי מסתפק שמא אין לאסור אף בגזירת חזרה, ולכן כתב שמכיון שהאיסור אינו מפורש יש להכריע שהקנם הוא רק על העבריין עצמו [וכן בני ביתו כמו שהביא לעיל בס"ק יא] אבל לא על אחרים.

ביאורים והערות

12. לעיל נתבאר שלפי הרמ"א אין מקום לדון על מעשה שבת בשהייה במצטמק ויפה לו, שהרי לשיטתו מותר לכתחילה להשהות תבשיל מבושל במאכל בן דרוסאי וכ"ש אם זה מבושל כל צרכו, ואין מקום לדון כלל על קנס דמעשה שבת בזה, אבל לענין גזירת חזרה גם לשיטת הרמ"א אסור להחזיר [על כירה שאינה גרופה וקטומה או כשלא מתקיימים תנאי היתר חזרה] אפילו במצטמק ויפה לו, ולכן יש להסתפק מה הדין בדיעבד בזה, האם קנסו שלא ליהנות כאשר ההנאה היא מועטת דכבר היה התבשיל מבושל כל צרכו או לא.

קנין הלכה

מראי מקומות

וביאור הדברים הוא, שלענין אחרים יש לצרף את ההגהות מרדכי הסובר שהקנם המיוחד הנזכר בגמרא על שהייה בשוגג נאמר רק על העבריין עצמו ולא על אחרים, ונהי דלעיל לענין קנם בשהייה האסורה לא פסק המג"א [ס"ק יא] כמותו אלא כתב לאסור אף לאחרים [משום שאף במבשל אסרינן בשוגג וכדלעיל] מ"מ בנידון שוגג ומצטמק ויפה לו יש כעין ספק ספיקא, ספק אינו נאסר כלל בדיעבד משום שכבר נתבשל כל צרכו ואין ההנאה מרובה [כמו שהסתפק בהגהות אשרי], ואפילו את"ל דיש לאסור י"ל דהקנם דשוגג הוא רק לעבריין עצמו ולא לאחרים.[13]

<u>החזיר באיסור תבשיל מצטמק ורע לו</u>

הרמ"א כתב שאם החזיר באיסור תבשיל מצטמק ורע לו התבשיל מותר שהרי לא נהנה מהאיסור, וטעמו משום שאינו נהנה הנאה חיובית מהחזרה האסורה, ואדרבה מצטמק ורע לו, ואף שנהנה בזה שהתבשיל לא הצטנן שהרי אם לא היה מחזיר באיסור היה התבשיל מצטנן, מ"מ לענין קנם דמעשה שבת קנסו רק כשיש הנאה חיובית ולא כשעומד בחמימותו.[14]

<u>החזיר באיסור ע"י נכרי</u>

כתב הרמ"א שאם נכרי החזיר באיסור דינו שוה לישראל ששהה בשוגג, ולא קנסוהו במצטמק ויפה לו.

<u>הנחת תבשיל ע"ג קדירה מליאה או ריקה</u>

מותר להניח תבשיל יבש קר ע"ג קדירה מליאה או מיחם מים העומדים על האש, אף אם אותו תבשיל לא עמד כלל על האש מער"ש, ואפילו אם האש אינה גרופה וקטומה.

אך אם יש רוטב בתבשיל שיכול להגיע לדרגת חום שהי"ס בו, אסור משום מלאכת בישול.

היתר זה הוא דוקא כאשר אותה קדירה מלאה בתבשיל, אבל כאשר הקדירה העומדת על האש ריקה מאוכלין, כתב הביה"ל [לעיל ס"ג ד"ה ויזהר] שאין להניח ע"ג תבשיל.[15]

ביאורים והערות

13. ואף שלעיל המג"א לא קיבל טענה זו מטעם דקיי"ל כר' יהודה דמבשל בשוגג אסור, התם י"ל דאיירי באינו מבושל כל צרכו שיש הנאה מרובה, אך לענין מצטמק ויפה לו יש לצרף את השיטה של ההגהות מרדכי שלאחרים לא גזרו, דכיון ששיטת תוספות וסיעתם לפסוק כר"מ דהמבשל בשוגג מותר, ממילא לפי שיטה זו הא דקנסו בשהייה [וכן בחזרה] הוא קנס לעבריין עצמו ולא לאחרים, ולכן לענין מצטמק ויפה לו שמצטרף צירוף נוסף להקל ישנם שני צירופים להקל.

ועיין במ"ב [ס"ק לה] שכתב דאם החזיר ישראל בשוגג תבשיל שהיה מבושל כל צרכו ה"ז מותר לאחרים.

14. עיין כעין זה בסימן רנז [סעיף א], ולפי המבואר שם נראה לכאורה גם לענין גזירת חזרה שאם התבשיל הצטנן בעודו בידו ומכח החזרה האסורה התבשיל התחמם, הרי זה אסור אפילו שהצטמק ורע לו.

15. במקרה שהקדירה הריקנית מונחת על אש גרופה וקטומה או ע"ג פלטה חשמלית, כתב בשש"כ [פ"א הערה קכו] בשם הגרש"ז זצ"ל שמותר גם להניח על זה, משום שאיסור קדירה ריקנית נאמר רק כאשר היא לבדה מהוה כיסוי על האש, אבל אם האש כבר מכוסה והקדירה הריקנית הונחה כדי לשנות מדרך הבישול, הר"ז קיל טפי ומותר ליתן על גבה בתחילה.

אמנם מדברי החזו"א [סי' לז ס"ק ט] שביאר טעם האיסור בקדירה ריקנית משום שהיא משמשת לכירה ונטפלת אליה, לכאורה אין שום נפק"מ בין קדירה שמונחת ע"ג אש גלויה לע"ג אש מכוסה ובשניהם אסור, וכן הורה הגריש"א זצ"ל.

קנין הלכה

מראי מקומות

סימן רנד

סעיף א

גמ' דף יח: והשתא עד כבשרא דגדיא דמי. דף יט: מהמשנה עד דף כ. הכא לא מינתח.

הגמרא מחלקת בין שהייה מבעוד יום ע"י בישול לשהייה מבעוד יום ע"י צלייה ואפייה, שבבישול אין להשהות מבעוד יום אלא אם התבשיל כבר היה מבושל כל צרכו ומצטמק ורע לו [לדיעה המחמירה] או כמאכל בן דרוסאי, ואם נותן התבשיל כשהוא חי מותר לכו"ע שאין חוששים שמא יחתה, ואילו בצלייה אין לתת צלי חי מבעוד יום כיון שתהליך הצלייה הוא מהיר יותר ויכול להגמר בערב שבת ויש חשש שיזרז את התהליך באמצעות חיתוי.

<u>ההבדל בין בשר גדי לבשר עז</u>

שיטת הרמב"ם [פ"ג הי"ג] שמותר לצלות בשר גדי גם מחוץ לתנור סמוך לגחלים, שאין חשש שמא יחתה מכיון שהחיתוי רק גורם שיתחרך הבשר, אבל בשר עז אסור לצלות משום דחיישינן שמא יחתה בגחלים לבשלו.

שיטת הרא"ש [פ"ג סימן ל] היא שסיבת ההיתר בבשר גדי היא כי קשיא לו זיקא, ולכן מותר לצלותו רק בתנור סגור שאין חשש שיסיר את מכסה התנור כי זה עלול להזיק לבשר, אבל בבשר עז אסור.

היוצא מדבריהם הוא שלשיטת הרמב"ם מותר לצלות בשר גדי גם מחוץ לתנור סמוך לגחלים, אבל בגחלים עצמם אסור כי אז אין חשש שישרף אא"כ נצלה מבעוד יום כמאכל בן דרוסאי, ובשר עז אסור לצלותו בקדירה כיון שיש חשש שיבוא לחתות.

לשיטת הרא"ש יהיה אסור לצלות בשר גדי בתנור פתוח או בחוץ סמוך לגחלים, כיון שאז לא שייך הטעם של קשיא ליה זיקא. ובשר עז יהיה מותר לצלות בקדירה דשריק כי אין חשש שמא יפתח את הכיסוי.

<u>להלכה</u>: השו"ע כתב כהרמב"ם, והרמ"א כתב כהרא"ש.

סעיף ג

עיין מש"כ בסי' רנג סעיף א.

סעיף ד

תום' שבת דף מח. ד"ה דזיתים.

המבשל בשבת חייב אפילו אם המאכל ראוי לאכילה אף בלי הבישול, ולכן המבשל פירות חייב אפילו אם הפירות ראויים להיאכל חיים, משום שהבישול משביח אותם.[16] ④

ביאורים והערות

16. עיין שעה"צ [סימן שיח ס"ק קיד] שדן אם האיסור הוא מדאורייתא או מדרבנן וכן הביא את הרמב"ם [פ"ט ה"ג] שהמבשל דבר שמבושל כל צרכו או שאין צריך בישול כלל פטור, וכתב השעה"צ שפשוט שזה דבר שאינו משתבח כלל ע"י הבישול ולאפוקי פירות שמשתבחים.

ועיין באגלי טל [מלאכת האופה ס"ק יט אות יב] שכתב שגדר הבישול במים אינו תלוי דוקא בהשבחת המים אלא אף בחימומם. אמנם בהשמטה לס"ח נראה שחזר בו.

קנין הלכה

מראי מקומות

בשער הציון [ס"ק כב] מובא מחלוקת בין הב"י להגר"א אם ההיתר בשהיית פירות חיין שנחשבים כנתבשלו כמאכל בין דרוסאי [כמו שכתבו בתוס'] הוא אף להאוסרים בשהייה עד שיתבשל כל צרכו [עיין סי' רנג ס"א] כיון שכאן זה נחשב צלייה ע"ג האש, כיון שהפירות מונחים על הגחלים או לפחות נוגעים בהם [כמשמעות השו"ע כאן], או שרק לדעת המתירין שם בשיהוי רגיל מותר אף כאן, אבל להאוסרים שם אסור גם כאן.

הגר"א סובר שמדובר כאן שאין הפירות על האש אלא ניצלין מחום הקדירה, וממילא סעיף זה הוא כדיעה המתירה להשהות כל תבשיל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי.

<u>סעיף ה</u>

משנה שבת דף יט:, ובגמ' דף כ. אין נותנין את הפת עד פניה המדובקין בתנור. דף קיז: ת"ר שכח פת עד לשנויי משנינן. ר"ן דף מג: ד"ה ת"ר שכח.

הראשונים נחלקו בהגדרת קרימת פנים:

א. תוס' [מנחות דף עח: ד"ה פורסה] כתבו שההגדרה היא שפורסה ואין חוטין נמשכין ממנה.

ב. ההגהות מיימוניות [פ"ג ס"ק כ] הביא מהסמ"ג שפשטידא וכיו"ב מאכלים שהם עבים צריך לתיתם מבעוד יום באופן שיקרמו פניה העליון והתחתון ויתבשל מה שבתוכו כמאכל בן דרוסאי.

<u>להלכה</u>: השו"ע כתב שדי בקרימת פנים המדובקין בתנור, והמ"ב [ס"ק כו] הביא בשם הגר"א שזה דוקא בפת דקה, אבל בפת עבה צריך קרימת הפנים התחתון והעליון. והרמ"א כתב שכל שפורסה ואין החוטין נמשכין קרוי קרימת פנים.

הרמ"א מוסיף שפשטידא או פלאדי"ן צריך שיקרמו פניה למעלה ולמטה ויתבשל מה שבתוכה כמאכל בן דרוסאי, והאחרונים נחלקו לדעת השו"ע, האם יודה לו שבפת עבה צריך קרימת פנים כפולה [הגר"א ודגול מרבבה], או דדי שיקרום בצד אחד בכל מקרה [ט"ז ס"ק כט].

<u>סעיפים ח-ט</u>

איתא בגמ' דף יח: לא תמלא אשה קדירה עששיות ותורמסין לתוך התנור ערב שבת עם חשיכה וכו' לא ימלא נחתום חבית של מים ויניח לתוך התנור סמוך לחשיכה וכו' גזירה שמא יחתה.

והראשונים נחלקו בטעם הדבר:

א. הטור כתב הטעם בעפסיות ותורמסין הוא משום שהם צריכים בישול זמן רב ולא יספיק להם כל הלילה לבישולם, על כן חיישינן שמא יחתה לזרז בישולם. ובמים הטעם הוא כמו שכתבו תוס', דחיישינן שמא יצטננו המים ויחתה כדי שיתחמם לאלתר.

ביאורים והערות

ליקוט תשובות האחרונים

④ <u>**גדר הבישול בפרי שיתקלקל ע"י כך**</u>

יש לעיין בפרי אשר הבישול מקלקלו אם זה נחשב בישול אלא שפטור משום דהוי מקלקל, או דאין כאן מלאכת בישול כלל כיון שהפרי נאכל חי ואין בישולו משביחו כלל.

והנפקא מינא למעשה היא אם יש מיני ירקות או פירות בלתי מבושלים אם מותר שיגעו בחמין המונחין בכלי שני, שמכיון שהחימום לא משביח אותם אלא מקלקלם אפשר דאין עליו שם בישול כלל, ואפילו את"ל דחשוב בישול מ"מ הוי מקלקל ומלאכה שאינה צריכה לגופה ואפשר נמי דהוי כלאחר יד. ועיין במאור השבת [ח"א עמ' רסג] שמביא מהגרש"ז זצ"ל שהתיר בזה, מאידך הביא בשם הגריש"א והגר"ש ואזנר זצ"ל שאמרו ליזהר בזה.

ב. הרמב"ם [פ"ג הלכה יב] כתב שעסיות ותורמסין ומים אינם צריכים בישול הרבה ודעתו עליהם לאכלם לאלתר, ומפני כך אף על פי שלא נתבשלו כל עיקר הרי הם כתבשיל שלא בישל כל צרכו שאסור לשהותו בתנור.

הנפקא מינא בין המעמים היא, שלפי הרמב"ם תנור לאו דוקא, וה"ה לכירה וכופח אסור אא"כ גרף וקטם, אבל לטעם הטור שצריך בישול הרבה, א"כ כ"ש כירה וכופח שאין מבשלין מהר [עיין דרישה ס"ק א].

<u>החילוק בין מים לפירות</u>

המג"א [ס"ק כו] שואל מה החילוק בין כאן לסעיף ד שלגבי פירות הנאכלים חיים מותר להשהותם. ותירץ שמים אינם טובים כ"כ כפירות, וכאן מיירי שצריך את המים להדחה ואז צריכים שיהיו חמין. והשעה"צ [ס"ק מו] כתב שהעיקר כתירוץ זה של המג"א דכן מוכח במרדכי. [17]

ביאורים והערות

17. ואם כמות המים מרובה באופן שרק למחרת בבוקר ירתחו, עיין חזו"א [סי' לו ס"ק ג] שכתב שכיון שבישולם נמשך זמן רב ומסיח את דעתו מלהשתמש בהם בלילה, ולמחר יהיו מוכנים לשתייה גם בלי חיתוי, נראה שיש לדמותם לבשר חי, ומאחר שיש קולות נוספות אין בכוחנו למחות ביד הנוהגים להקל.
אמנם הוסיף שאם רגילים להשתמש בהם גם באמצע הלילה, אין היתר כלל, משום שיש חשש שיבוא לחתות בגחלים כדי למהר את בישולם.

שאלות לחזרה

או"ח הלכות שבת סי' רנג – רנד

מיוסדות על טור וב"י, שו"ע ט"ז ומג"א, משנ"ב ביאוה"ל ושעה"צ

<u>סימן רנג סעיף א</u>

א. 1. באר מהי 'שהיה' ומהי 'חזרה'?
2. באר מהי ההבדל בין תנור, כירה, כופח?

ב. 1. "**גרופה וקטומה**", האם צריך שיהיה לגמרי גרופה וקטומה או דסגי בכל שהוא?
2. ומה הדין אם הובערה אחר כך?

ג. מהו שיעור בישול "**כמאכל בן דרוסאי**"?

ד. 1. מהי ההגדרה של "**מצטמק ויפה לו**" ו"**מצטמק ורע לו**"?
2. מהו הכלל, אלו מאכלים כשנתבשלו כל צרכן הוי מצטמק ויפה לו, ואלו הוי מצטמק ורע לו?
3. "בשר", "יין", "מים" ו"ביצים" האם נכללין באלו שמצטמק ויפה לו או באלו שמצטמק ורע לו?
4. ומה יעשה כשאינו יודע אם המאכל מצטמק ויפה לו או מצטמק ורע לו?

ה. 1. מהי פלוגתת חנניה ורבנן בדיני שהיה?
2. ומה הן שיטות הראשונים בדין זה?

ו. פרט דעת המחבר ודעת הרמ"א ב"**כירה**" שהסיקוה מערב שבת **בגפת ובעצים**, האם מותר להשהות עליה תבשיל מבעוד יום לצורך הלילה, ומה הטעם;
1. בגרופה וקטומה?
2. באינה גרופה וקטומה?
3. נתבשל קצת?
4. נתבשל כמאכל בן דרוסאי?
5. נתבשל לגמרי ומצטמק ויפה לו?
6. נתבשל לגמרי ומצטמק ורע לו?

ז. איך הדין בכל הנ"ל ב"**כירה**" שהסיקוהו מערב שבת **בקש ובגבבא** ומה הטעם?

ח. איך הדין בכל הנ"ל ב"**תנור**" וב"**כופח**" שהסיקוהו מערב שבת **בגפת ובעצים** או **בקש ובגבבא** ומה הטעם?

ט. "**כירה**", "**תנור**", "**כופח**" שהסיקוהו מערב שבת, האם ומתי מותר להשהות עליהם תבשיל חי שלא נתבשל כלל, או תבשיל שנתבשל כבר ונתן לתוכה חתיכה חיה, ומדוע?

י. 1. **תנורים שלנו**, האם דינם כתנור דזמן חז"ל או ככירה?
2. ואיזה דין יש **לתנורים של נחתומין בזמנינו**?

יא. קדירה שלא נתבשלה כל צרכה, האם מותר להשהותה מערב שבת על כירה שאינה גרופה וקטומה כשאינו צריך את התבשיל רק למחר, ומה הטעם?

יב. האם מותר להשהות מערב שבת קדירה על גבי כירה המכוסה בכיסויה?

יג. תבשיל שהיה מערב שבת על כירה שאינה גרופה וקטומה, האם צריך להוריד אותו לפני שבת;
1. בלא נתבשל כל צרכו?
2. בנתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו?

יד. מה הדין והטעם לסמוך קדירה לכירה שאינה גרופה וקטומה;
1. בערב שבת?
2. בשבת?

טו. פרט: מה הדין אם שכח ושהה או עבר ושהה, לדעה ראשונה במחבר ולדעה שניה;
1. בנתבשל קצת?
2. בנתבשל כמאכל בן דרוסאי?
3. בנתבשל לגמרי ומצטמק ויפה לו?
4. נתבשל לגמרי ומצטמק ורע לו?
5. ומה הדין לאחרים?
6. ומה הטעם?

טז. מה הדין אם החזיר עכו"ם או ישראל קדירה בשבת ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה, בשוגג ובמזיד;
1. כשהיה מבושל כמאכל בן דרוסאי?
2. כשהיה מבושל לגמרי?

יז. איך נקטינן למעשה, כדעה ראשונה במחבר או כדעה שניה?

יח. 1. האם מותר להטמין מערב שבת על גבי גחלים כשהקדירה מגולה למעלה?
2. והאם מותר לקחת הכלי מהאש בשבת?

<u>סעיף ב</u>

יט. פרט דיני **החזרת קדירה בשבת** על כירה גרופה וקטומה;
1. כשנטלו מן הכירה מבעוד יום; כשנטלו בשבת?
2. בעודה רותחת; נצטננה קצת; נצטננה לגמרי; הניחה ע"ג קרקע; הניחה ע"ג מטה?
3. דעתו להחזירה; אין דעתו להחזירה, ומה הטעם?

כ. אם הוציא בשבת מתנור שלנו קדירת החמין כדי להוציא ממנה קצת חמין, והניח הקדירה על גבי השיש, האם מותר להחזירו אח"כ לתוך התנור?

כא. האם מותר להחזיר מבעוד יום סמוך לחשיכה ממש תבשיל שנתבשל כל צרכו או לא נתבשל כל צרכו או חי לגמרי;
1. על גבי כירה?
2. סמוך לכירה במקום שהיד סולדת בו?
3. על גבי תנור?
4. סמוך לתנור במקום שהיד סולדת בו?
5. לתנורים שלנו?

<u>סעיף ג</u>

כב. 1. האם מותר להוריד בשבת מהכירה קדירת החמין שירא שלא תישרף, וליתן אותה על גבי קדירה אחרת מלאה?
2. והאם מותר לשים קדירה ריקנית ישנה או חדשה על הכירה וליתן עליה את החמין?
3. ובתנורים שלנו שיש בתוכם אש, האם מותר לשים קדירת החמין למעלה ע"ג המעזיבה שעל התנור?

<u>סעיף ד</u>

כג. האם מותר לערות מרק מכלי ראשון על קטניות שבתוך הקערה, או שצריך דוקא להוציא בכף מהכלי ראשון?

סעיף ה

כד. תבשיל שנתבשל כל צרכו מערב שבת ונצטנן לגמרי או לא לגמרי, ויש בו רוטב או אין בו רוטב או יש בו שומן שנקרש, ורוצה לחממו בשבת, האם מותר להניחו;
1. על גבי כירה גרופה וקטומה?
2. על גבי קדירת חמין?
3. לתוך תנור שאפו בו מבעוד יום; כשהחום בתנור יד סולדת בו או אין יד סולדת בו?

כה. 1. האם מותר לומר לגוי להחם קדירה על גבי האש או על גבי הכירה או על גבי התנור?
2. אם חיממו הגוי האם מותר לאכלו, בנצטנן לגמרי, ובלא נצטנן לגמרי?
3. והאם מותר לשום קדירה שנצטננה או לא נצטננה על גבי תנור בית החורף על ידי גוי או על ידי ישראל, ואח"כ יסיק הגוי את התנור?

סימן רנד סעיף א

כו. 1. האם מותר להניח סמוך לחשיכה בשר - של שור ועז, של גדי ועוף - שלימים ומנותחים - אצל האש כדי שיצלה?
2. ומה הדין בצלי קדר או על האש ממש.
3. ומה הדין להניחו בתנור שטח פיו בטיט או שהוא רק מכוסה ואינו טוח בטיט?
4. ומה הטעם בכל זה?

סעיף ב

כז. 1. דבר שאינו ראוי לאכלו חי, מהו השיעור שצריך שיצלה מבעוד יום, דאז מותר להניחו לצלות על גבי גחלים ממש ולא חיישינן שמא יחתה?
2. ומה הדין בדברים הנאכלים חיים כמו פירות וכיו"ב?

סעיף ה

כח. 1. כמה זמן סמוך לחשיכה מותר להכניס חלות או עוגה במילוי תפוחים וכיו"ב לתוך התנור?
2. אם נתנן בפחות משיעור זה, בשוגג או במזיד, האם מותר לאכלן בשבת או במוצאי שבת?
3. איך אפשר לרדות הפת בשבת, לצורך שבת ושלא לצורך שבת, באופן שנתנם בערב שבת כדי שיקרמו פניה או נתנם סמוך לחשיכה ולא קרמו פניה?

סעיף ז

כט. בתנורים שלנו שאין בהם רדיה, האם מותר להוציא יותר מג' סעודות?

סעיף ח-ט

ל. דברים שמתבשלים בקל, כגון ירקות או מים וכיו"ב, האם מותר ליתנם לתוך התנור כדי להתבשל עם חשיכה ממש, ואם נתן מה דינו?

שאלות הנוגעות למעשה באו"ח הלכות שבת סי' רנג - רנד

א. הכין חמין לשבת, ולפני שבת ממש נודע לו שמגיעים עוד אנשים;

1) האם יכול להוסיף לסיר כמות של תפו"א בשר עוף, או בשר בקר וכדו', אפילו שלא יספיק להתבשל כלל לפני שבת.

2) כשכל הכמות תספיק להתבשל עד אמצע הלילה, או קצת קודם, האם גם מותר להעמיד.

3) מה הדין אם עד שקיעה"ח, או צאת הכוכבים יספיק קצת להתבשל.

4) והאם גם כשזה כמות כ"כ גדולה שיספיק להתבשל רק לשבת בצהרים מותר להעמיד.

5) וכן כשחסר לו גם מהמאכלים שלצורך ליל שבת, וכשיעמיד עכשיו ודאי שעד שיחזרו ממעריב, כבר יספיק להתבשל לגמרי האם מותר לו להעמיד סמוך לשבת ממש.

[ביה"ל ד"ה להשהותו, וד"ה מסיח, שו"ע הגר"ז סק"ח, מזו"ח סימן ל"ז סק"ג ומקכ"ג ד"ה בביה"ל].

ב. סיר חמין שנמצא על הפלטה במקום שלא מספיק חם;

1) האם מותר לקרבו מעל אש חזקה יותר.

2) האם יש הבדל מה מידת החום שעכשיו תחתיו.

3) ואם רותח יותר מידי והזיזו למקום פחות חם, האם יכול אח"כ שוב לקרבו מעל מקום חם יותר.

4) כשריחק מהאש, ורוצה אח"כ לקרב, האם יש חילוק מה דרגת החום במקום שהזיזו.

[ס"ה, מ"ב סקט"ו, ומקכ"ג, ומקמ"ב, ומקע"ז, ביה"ל ד"ה אבל לסמוך, מזו"ח ל"ז סק"ח, ומק"י, ביה"ל ד"ה לסמוך].

ג. הניח סיר לחמם ע"ג סיר מלא אחר והכל חם, צריך את הסיר התחתון;

1) האם יכול להניח את הסיר השני ע"ג הפלטה.

2) או להניח ע"ג האש סיר ריק מאוכל, ולהניח את הסיר עליו.

3) האם יש חילוק אם יעמיד רק על הסיר הריק שתחתיו, או שיכניס אותו כולו בתוכו, או שישאר קצת ריוח בין הסירים.

4) והאם יכול להניח אותו ע"ג סיר אחר שעומד על האש ויש בו אוכל.

[מ"ב סקמ"ב, ביה"ל ד"ה ויזהר, מזו"ח ל"ז סקי"ח, ומק"ט, ביה"ל סימן רנ"ח ד"ה מותר].

ד. האם יכול להעמיד סירים לפני שבת ע"ג פלטה המחוברת לשעון שידלק בשבת;

1) האם יכול להניח ע"ג אותה פלטה גם בשבת עצמה לפני שנדלקה.

2) האם יכול להוריד ולהחזיר סירים לפני שהפלטה נדלקה, או בשעה שנכבתה באמצע השבת.

3) האם יכול להוריד ולהחזיר בשעה שהפלטה דולקת.

4) האם יכול להוריד כשהפלטה מכובה, ולהחזיר כשדולקת, וכן להיפך.

5) בכל זה לא ידע והחזיר מה דינו.

6) מה הדין אם העמיד ע"ג פלטה, הופסק החשמל וחזר [בהימ"ר].

[מ"ב סק"ט ומק"ק, ומקל"ז, מזו"ח סימן ל"ח סק"ב, ומימן ל"ז סקכ"ו].

ה. פלטה של שבת האם מותר לפני שבת להניח עליה סירים, וכן בשבת להוריד ולהחזיר;

והאם יש חילוק בכל זה; 1) בין פלטה המיועדת רק לחימום, ואין באפשרות לבשל בה. 2) מיועדת רק לחימום אבל אפשר להגיע בה למצב של בישול. 3) מיועדת גם לבישול אבל אין בה כמה דרגות חום.

[מ"ב סקי"ט, ומקכ"ג].

ו. העמיד לפני שבת סירים ע"ג הפלטה ושכח להדליק;

1) האם יכול להניחו ע"ג פלטה של השכן.
2) האם יכול לבקש מגוי שיניח ע"ג הפלטה של השכן.
3) האם יש חילוק מתי נזכר.
4) והאם יש חילוק בין אם האוכל כבר היה מבושל או עדיין לא.
5) והאם יש חילוק אם כבר נצטנן לגמרי או לא.
6) ומה הדין בדיעבד אם לא ידע והניח, או נתן לגוי להניח, או שהגוי הניח ע"ד עצמו.
[סמ"ק, מ"ב סקכ"ט- סקל"ו, ביה"ל ד"ה ומס המזיר מינו, ודה"ה ומס המזיר, ודה"ה להמס הקדירה, מזו"ח ל"ז סקכ"ו].

ז. הוציא מהסיר חמים וכדו' עם מצקת ראה שיש לו מידי הרבה;
1) האם יכול להחזיר לסיר.
2) ומה הדין אם כבר הכניס לתוך הצלחת.
3) ומה הדין אם לא העביר לצלחת, אלא הוריד את הסיר לחלק לכולם, ורואה שיש מידי הרבה, ורוצה להחזיר כדי שיהיה גם לאחרים.
4) האם יש חילוק בכה"ג היכן הניח את הסיר.
[רמ"ח ס"ב, שעה"ל סקמ"ז, וסק"ע, וסקנ"ו, מזו"ח ל"ז סקי"ב].

ח. מי שמניח גם ביו"ט פח ע"ג הגז כדי שיהיה לו מקום להניח כמה סירים,
1) האם יכול בשבת להוריד ולהחזיר מהפח.
2) וכן מי שמניח פח לפני שבת ולא יודע את הסיבה שמניחים, האם יכול להוריד ולהחזיר בשבת.
3) האם מועיל פח קטן או צריך שיכסה את כל האש.
4) כשמניחים ע"ג פלטה חשמלית, ומניחים ע"ג נייר כסף וע"י הזזת הסירים נעשים בנייר חורים, האם אפשר להסיר הסירים ולהחזיר.
5) ואם נקרע לגמרי באמצע השבת הנייר, או נפל הפח לגמרי, האם אפשר להחזיר ע"ג הפלטה עצמה, וכן ע"ג האש, וכן האם אפשר, ומועיל שיניח נייר כסף חדש, או יחזיר את הפח.
[מג"ח סק"ג, מ"ב סקי"ד, וסקפ"ח, שעה"ל סקי"ז, מזו"ח סימן ל"ז סקי"ח].

ט. תנור עם, בלי, מצב שבת;
1) האם אפשר להכניס בו בער"ש סירים עם מאכלים שעדיין לא התבשלו.
2) האם יועיל שיניח מנעול על הדלת של התנור.
3) והאם יש חילוק בין מוסדות וכדו' שהרגילות גם באמצע השבוע להניח מנעול כדי שלא יקחו ללא רשות.
4) סירים עם מאכלים שכבר התבשלו האם אפשר להכניס ולהוציא מהתנור במשך השבת.
5) האם מועיל שמניח נייר כסף או פח צמוד לדפנות התנור, ואח"כ מדליק את התנור.
6) והאם יועיל אם יוריד את הכפתורים.
[מג"ח סק"ח, מ"ב סקכ"ח, וסקס"ז, שעה"ל סקנ"ח וס"ט, שו"ע הרב סקט"ז, מזו"ח ל"ז סק"ז, וסימן ל"ח סק"ב, רנ"ד ס"ח].

י. דוד מים ששכח להרתיחו מבעוד יום;
1) האם יכול להעמיד בו מים בכניסת השבת ולהרתיחו.
2) האם יועיל שאחרי שידליק יניח דבק על הכפתורים.
3) ומה הדין אם כבר חיממו את המים פעם אחד וחזר והצטנן לפני שבת.
[ס"ח רמ"ח, מזו"ח ל"ז כ"ז, רנ"ד ס"ט].